

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Tento Program proti šikanování je součástí Minimálního preventivního programu Základní škola a Mateřská škola Velké Albrechtice, příspěvková organizace pro školní rok 2023/2024.

Prameny:

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáku a studentů ve školách a školských zařízeních. Č. j. 21291/2010-28.

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd.1. Praha: Portál, 2001.

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011.

Obsah:

1. Charakteristika šikany
  2. Projevy šikany
  3. Stádia vývoje šikany
  4. Přímé a nepřímé varovné signály šikanování
  5. Bezpečné prostředí šikany – jak šikaně předcházet
  6. Postupy řešení šikanování
  7. Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči
  8. Nápravná opatření
  9. Šikana zaměřená na učitele
  10. Prevence šikany zaměřené na učitele
  11. Řešení šikany zaměřené na učitele
  12. Právní odpovědnost školy
  13. Spolupráce se specializovanými institucemi
  14. Preventivní aktivity zaměřené specificky proti vzniku šikanování
  15. Zajištění vzdělání pedagogických a nepedagogických pracovníků v problematice šikanování
  16. Seznámení žáků a jejich zákonných zástupců s programem proti šikanování
- Příloha č. 1 - Informační leták pro rodiče
Příloha č. 2 - Informační leták pro žáky

1. Charakteristika šikany

- 1.1. Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.
- 1.2. Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho (žáka, učitele nebo jeho rodinu) záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost.

- 1.3. Důležité znaky šikanování: záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku, samoúčelnost agrese.
- 1.4. Za šikanování se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování (opakování, záměrnost atd.). Například, když se tzv. „poperou“ dva přibližně stejně silní žáci kvůli dívce, která se jim oběma líbí, nejde o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.
- 1.5. Kyberšikanou není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování. Termínem kyberšikana neoznačujeme rovněž vzájemné internetové psychické násilí a ani věcný konflikt (i opakovaný) mezi rovnocennými partnery. Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů stalking, cyberstalking, pomluva, sexting, phishing dále pak spam, flaming, hoax.

2. Projevy šikany:

- 2.1. Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany podle typu agrese – typu nebo prostředku týrání patří:
  - fyzická agrese, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti);
  - verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí informačních a komunikačních technologií);
  - smíšená šikana, kombinace psychické a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).
- 2.2. Podstatnou vlastností šikany je skrytost. Ta je dána tím, že často odhalení zejména pokročilé šikany brání z rozličných důvodů a pohnutek všichni účastníci vyšetřování včetně oběti. Z tohoto důvodu je důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany.
- 2.3. Při vlastní diagnostice šikany je třeba zkoumat tento fenomén ze tří praktických pohledů - jako nemocné chování, závislost a poruchu vztahů ve skupině.

3. Stádia vývoje šikany (Kolář, 2001)

Šikana se vyvíjí v několika stádiích, které se mohou i navzájem prolínat. Šikanu, v počáteční fázi, zle řešit v rámci školy, v pokročilé fázi by měla být řešena ve spolupráci s odborníky.

1. stádium – **Ostrakismus**: nejedná se o fyzické napadení, ale o projevy slovního a psychického napadení, kdy je oběť vyčleňována z kolektivu. U oběti může dojít ke zhoršení prospěchu, zhoršení soustředěnosti a na reakci učitele může oběť reagovat úlekem.
2. stádium – **Přitvrzování manipulace a fyzická agrese**: tady dochází k přitvrzování psychického a slovního násilí a objevuje se fyzická agrese. Příčinou může být stresové napětí ve třídě (písemné prověrky,...), nebo jenom proto, že se agresor nudí. Přirozenou reakcí oběti je útek od strachu (záškoláctví, útek do nemoci) a špatný prospěch.
3. stádium – **Vytvoření jádra**: vztahy ve skupině jsou oslabeny, vytváří se takzvané jádro, skupina agresorů nebo agresor a sympatizující jedinci. Všichni o ubližování vědí, ale nikdo se oběti nezastane.
4. stádium – **Vytváření norem**: agresori jsou úplně závislí na šikanování, mají radost, že se jich oběti bojí, ubližují z nudy pro své pobavení. Přihlízející to považují za normální, někteří se přidávají k agresorům. Oběť přijme svou úlohu za normální, nebrání se ubližování, začínají ve třídě vyrušovat, šaškovat, dokonce začnou obdivovat agresora.
5. stádium - **Dokonalá šikana (totalita)**: pravidla jsou jasně nastavená, v kolektivu vládou agresori, svou mocí jsou zcela opojení, oběti hrozí těžké ublížení na zdraví, v těžkém

případě i smrt. Oběť je závislá na šikanování. Toto stádium je terapeuticky neřešitelné, jediný možný způsob je rozpuštění celého kolektivu.

4. Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

4.1. Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

4.2. Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

5. Bezpečné prostředí ve škole

Škola odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany. Při jakýchkoliv příznacích šikany škola okamžitě přistoupí k včasnému a otevřenému řešení, na něm se podílí celá škola a aktivní zodpovědnost za předcházení i řešení šikany nese ředitel školy, který pověřil jednoho pedagogického pracovníka, který disponuje kompetencemi k šetření a řešení šikany a také se bude v tématu pravidelně vzdělávat (metodik prevence). Škola nastavila konkrétní a srozumitelná pravidla v chování ve svém školním řádu vztahená jak k projevům šikany, tak k pravidlům používání informačních a komunikačních technologií. Dále též jsou nastavena třídní pravidla, na jejichž tvorbě se podílejí sami žáci a rovněž škola nastavila důsledky za porušení pravidel u žáků, přičemž pedagogové a ostatní zaměstnanci

v rámci svých pravomocí postupují jednotně. Existuje vzájemná komunikace mezi pedagogy o varovných signálech (viz Přímé a nepřímé varovné signály šikanování). Škola zajišťuje informovanost všech svých členů o šikaně, jak se v případě žáka či učitele zachovat, případě kde si stěžovat v případě nespokojenosti s postupem pedagoga nebo školy. Škola během školního roku realizuje a naplňuje prevenci rizikového chování kterou mám popsánu v Minimálním preventivním programu. Součástí je rovněž tento školní program proti šikanování. Škola má sepsány preventivní mechanismy a rovněž postupy řešení krizových situací. Všichni pedagogové, především pak metodik prevence je v oblasti prevence šikany a řešení šikany vzděláván, ředitel školy se účastní vzdělávání v oblasti právního povědomí. Škola zajišťuje pravidelně třídnické hodiny, spolupracuje s dalšími organizacemi zabývající se prevencí a řešením šikany, kontakty na tyto organizace zveřejňuje.

6. Postupy řešení šikanování

6.1. Řešení šikany v počátečním stádiu (Kolář, 2011)

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany

Důležité je rozeznat zda se jedná o *počáteční onemocnění*, kdy normy, hodnoty a postoje vůči šikanování ve skupině nejsou přijaty většinou.

- Oběť poměrně otevřeně mluví o tom, co se stalo a kdo ho šikanoval.
- Svědci vyjadřují nesouhlas a bez většího strachu vypovídají.
- Svědci násilí nepopírají a vyjadřují vůči němu své výhrady.
- Ostatní projevují soucit s obětí a porozumění neférovosti ubližování silným slabým.
- Agresori nejsou vnímáni jednoznačně pozitivně, ale diferencovaně, jejich okolí se to nebojí vyjádřit.
- Ve skupině se projevuje malá soudržnost, nespolečenská, omezená svoboda projevu a názoru, ale atmosféra je ještě přijatelná.

Pokud se jedná o *pokročilé onemocnění*, normy, hodnoty a postoje vůči šikanování byly přijaty většinou či dokonce všemi nebo téměř všemi členy skupiny.

- Oběť je patrně ustrašená, nechce prozradit, kdo ji ublížil, někdy důvody zranění vymýšlí.
- Svědkové odmítají vypovídat, tvrdí, že nic neviděli a neslyšeli, občas přiznávají, že nesmějí nic říct, protože by měli peklo, případně působí podezřele.
- Svědci násilí bagatelizují nebo ho popírají.
- Oběť je kritizována a znevažována, často je obviněna, že si to způsobila sama.
- Ostatní oceňují, chválí a brání agresory, případně pro ně hledají polehčující okolnosti.
- Panuje těžká atmosféra strachu, napětí a nesvobody.

Zjišťujeme:

- závažnost a četnost agresivních projevů,
- dobu, po kterou šikanování trvalo,
- počet obětí a agresorů.

2. Škola zváží, zda - li je kompetentní šikanu šetřit a řešit, nebo požádá o pomoc zvenčí (např. PPP, SPC aj.)

3. Rozhovor s informátory a oběťmi (v případě první, druhé eventuálně třetí stadium by měl zvládnout školní metodik prevence).

Při rozhovoru nereagujeme obranně, nezpochybňujeme informace, spíše posloucháme a oceňujeme spolupráci. Vše důkladně zapisujeme. Zjišťujeme:

- co se stalo,

- kde se to stalo,
- kdy se to stalo,
- proč,
- kdo to spáchal,
- jak to spáchal,
- čím to spáchal,
- komu se to stalo,
- kdo nám to řekl.

4. Nalezení vhodných svědků

Vytipujeme si členy skupiny, kteří budou ochotni pravdivě vypovídat.

5. Individuální rozhovory se svědky

Nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory.

6. Ochrana oběti

Oběť se nesmí nikdy ponechat svému osudu. Jestli jí hrozí bezprostřední ohrožení, je nutné oběť bezodkladně ochránit, zajistit jí bezpečný odchod domů.

7. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru

Ze zjištěných faktů a důkazů volíme vhodný typ rozhovoru:

a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)

Metodu usmíření volíme tehdy, jestli dochází k spolupráci řešení daného problému.

b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)

Tuhle metodu volíme v případě, že agresor zapírá, lže, zpochybňuje nebo vyvrací fakta.

8. Realizace vhodné metody

a) metoda usmíření

Je především podporována schopnost agresora vcítit se do oběti, mít s ní soucit a pochopit její utrpení.

Následuje omluva a usmíření. Pokud se agresor dokázal vžít do oběti, půjde mu to věrohodněji. S omluvou musí začít agresor. Od ní pokračujeme k usmíření. Skupina je také instruována ke společnému hledání cesty, jak celou situaci zlepšit. Návrhy postupně předkládají všichni.

V závěru se shrne průběh setkání, včetně usmíření a konkrétních nápadů. Domluví se další kontrolní setkání za přijatelnou dobu. Většinou je to za týden až čtrnáct dnů. Na tomto setkání se posoudí vývoj situace a s ohledem na ni se plánuje další postup.

b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči), z rozhovoru je učiněn písemný záznam.

Záměrem je, přinutit trestem a strachem viníky k zastavení agresivního chování a k dodržování oficiálních norem.

Orientační posloupnost výchovné komise:

- seznámení rodičů s problémem,
- postupné vyjádření všech pedagogů,
- vyjádření žáka,
- vyjádření rodičů,
- rozhodování komise za zavřenými dveřmi,
- seznámení rodičů a žáka se závěrem komise.

9. Třídní hodina:

a) efekt metody usmíření;

Kromě agresorů a obětí se usmíření účastní podle potřeby a možností i další žáci. Důležité je vybrat co nejpříznivější konstelaci skupiny. Vždy je nutno pozvat žáky, kteří s obětí sympatizují, a další pozitivní třídní autority. Základní myšlenkou setkání je, aby jeho účastníci pochopili, že pěstovat dobré vztahy ve třídě je výhodné pro všechny. Lépe se chodí do školy, kde je kamarádská atmosféra. Také je důležité, aby agresori pochopili, jak se asi cítila jejich oběť.

b) oznámení potrestání agresorů

Nezbytnou součástí nátlakové metody je informování žáků celé třídy o závěru výchovné komise. Úkolem je přesvědčit žáky, že škola dokáže spolehlivě zajistit ochranu slabých před silnými a respektování kázeňských norem školy.

10. Rozhovor s rodiči oběti

Rodiče jsou informováni o zjištěních a závěrech školy, příp. šetření jiné instituce třídním učitelem. Následuje dohoda o dalších opatřeních.

11. Třídní schůzka

Je svolána mimořádná třídní schůzka, kde jsou se situací a jejím řešením seznámeni rodiče žáků. Rodiče jsou ubezpečeni, že se škola snaží tomuto sociálně nežádoucímu jevu předcházet a pokud je zjištěn, umí jej kvalitně vyřešit.

12. Práce s celou třídou

Nejlepší prevencí je permanentní budování kamarádských a bezpečných vztahů v celé třídě, nastavení pravidel, popřípadě využití spolupráce s externisty (pedagogicko-psychologická poradna). Žáci jsou opětovně informováni o možnosti kam se obrátit, pokud budou oni svědky nebo obětí šikany.

6.2. Řešení šikany v pokročilém stádiu (Kolář, 2011)

A. První (alarmující) kroky pomoci:

1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany
2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování:

3. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy
4. Zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi

Po celou dobu vyšetřování nesmí být třída zanechána bez dozoru, aby nemohla být manipulována agresorem.

5. Pokračující pomoc oběti (navození pocitu bezpečí a ochrany, přivolání lékaře)
6. Oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování:

7. Rozhovor s obětí a informátory
8. Nalezení nejslabších článků nespolečenských svědků
9. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).

D. Léčba:

11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny

7. Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči

- Rodiče mají zodpovědnost za péči o dítě o zdravý tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte.

- Škola na začátku školního roku informuje rodiče o programu proti šikanování, rozdává letáky rodičům i dětem Viz příloha 1,2.
- Když rodiče přijdou žádat o pomoc ohledně šikany svého dítěte – nereaguje pedagog obranně a nedůvěřivě. Nevyjadřuje pochybnosti, nechápe prosbu rodičů jako stížnost. Nezlehčuje situaci. Rodičům aktivně naslouchá, účinně a bezpečně situaci prošetří.
- Škola nezve rodiče agresorů do školy, když ještě šikana neví vyšetřena. Je závažná chyba šetřit situaci s rodiči agresorů, obětí, dále pedagogy, a řešit všemi najednou, nebo si pořizovat video či audio záznam.
- Rozhovor s rodiči oběti probíhá individuálně. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních, informovat rodiče o třídní schůzce informativní o řešení šikany. Je nutné řádně připravit třídní schůzku vedenou k informacím o řešení šikany. Vždy je zapotřebí rodiče o šikaně a jejím řešení informovat.

8. Nápravná opatření

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy),
- snížení známky z chování,
- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu,
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu,
- škola umožní agresorovi individuální výchovný plán

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) i s obětí šikany. V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v PPP, SVP nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů, případně převedení do jiné třídy.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina či menšina) apod.

9. Šikana zaměřená na učitele

8.1 Týká se všech členů školy, odpovědnost za prevenci a řešení šikany učitele nese ředitel potažmo zřizovatel školy.

8.2 Šikana učitele nastane tehdy, ubližuje-li žák učiteli, který se dostane do pozice větší moci než má formálně pedagog. I velice zkušený a kompetentní pedagog může trpět šikanou.

8.3 Další formou šikany učitele je bossing (vedením školy), mobbing (od kolegů), staffing (podřízených kolegů), či ze strany zákonných zástupců. Tyto formy šikany není předmětem řešení tohoto programu, ale jejich výskyt zvyšuje pravděpodobnost pro výskyt šikany mezi žáky a také šikany zaměřené na učitele.

10. Prevence šikany zaměřené na učitele

Škola připouští riziko výskytu šikany učitele, uvědomuje si riziko výskytu. Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci, zastává nekonfliktní způsob řešení problémů. Škola má stanovený způsob, jakým způsobem podat oznámení o šikaně. Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě, na nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování, vyhýbá se řešení a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, vyhýbá se konfrontačnímu tónu. Podporuje žáky, požadavky odpovídají zvládnutelné obtížnosti, nezpůsobuje ponížení či zesměšňování, při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost. Všimá si

změn v emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje. Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

11. Řešení šikany zaměřené na učitele

- Šikanovaný učitel musí vyhledat pomoc
- Škola má připravený krizový plán, pokyny pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky
- Pedagog se řídí krizovým plánem, je-li to nedostatečné, přivolá si pomoc, pořádá o spolupráci kolegu či vedení školy
- Porozumět traumatu, kterému je šikanovaný učitel vystaven, vyhledat odbornou pomoc
- Škola zajistí intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě
- V případě nespokojenosti pedagoga s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce

12. Právní odpovědnost školy

Škola má odpovědnost za žáky, v souladu s ustanovením §29 zákona č. 561/2004 jsou školy školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Odpovídá rovněž i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním. Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance dle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

Škola má ohlašovací povinnost: zákonnému zástupci agresora i oběti, v případě ohrožení orgánu sociálně-právní ochrany dětí, v níže popsaných případech Policii ČR či státnímu zastupitelství.

13. Spolupráce se specializovanými institucemi

- a. Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce s dalšími institucemi a orgány zejména:
  - v resortu školství – s PPP, SVP, speciálně pedagogickými centry (v případě integrovaných dětí na běžných školách),
  - v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
  - v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.
- b. Dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb. je při poskytování poradenských služeb (tj. také při intervenčních programech) nutné žáky, včetně jejich zákonných zástupců, předem informovat o charakteru poradenské služby. Využívá se tzv. informovaný souhlas (viz § 1 odst. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.) Výstupem práce externí odborné instituce by měla být písemná zpráva s adekvátními informacemi (§ 1 odst. 5 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování

poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.). Aby byly pro školu informace relevantní, doporučuje se před započítáním poradenských služeb dohodnout obsah a rozsah práce.

- c. Dojde-li k závažnějšímu případu šikany nebo při podezření, že šikana naplnila skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy či jiný zaměstnanec školy, který se o těchto okolnostech dozvěděl je povinen oznámit tuto skutečnost Policii ČR Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství.
- d. Ředitel školy oznámí orgánu sociálně-právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá závažnější formu šikany, jenž může vykazovat znaky skutkové podstaty trestných činů, popř. opakovaně páchá protiprávní jednání s prvky šikany, které mohou být kvalifikovány jako přestupek, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů).

14. Preventivní aktivity zaměřené specificky proti vzniku šikany

Preventivní aktivity zaměřené specificky proti vzniku šikany jsou zařazeny hlavně do školních a třídních projektů s preventivním zaměřením na:

- vztahy v kolektivu a komunikaci,
- šikany,
- zdravý životní styl.

Za baterii praktických aktivit zodpovídá školní metodička prevence.

Využívány jsou preventivní aktivity jiných institucí: PPP Nový Jičín, Renarkon o.p.s. Ostrava, THEatr ludem

Vyučující ve všech předmětech a volnočasových aktivitách využívají možnosti prevence formou preventivních aktivit, modelových situací, řešení konfliktů, verbálních a neverbálních dramatizací, rozhovorů, besed, popisů, pozorování, výkladů, diskusí, kreseb, předávání informací apod.

Jednotlivá témata jsou zaměřená na školu, domov, rodinu, soužití lidí, chování lidí, vyvození povinnosti a práva, zdravý životní styl, volný čas, péči o tělo, první pomoc, osobní nebezpečí, krizovou situaci, etnický původ, hodnocení chování, sebereflexi a reflexi spolužáků, řešení stresových situací, vzájemnou pomoc, vyrovnávání se s neúspěchem, rozlišování základních rozdílů mezi jednotlivci apod.

15. Zajištění vzdělání pedagogických a nepedagogických pracovníků v problematice šikany

Název a zaměření vzdělávání	Počet hodin	Realizátor – organizace, odborník	Počet školených pedagogů
- dle finančních a organizačních možností školy			

16. Seznámení žáků a jejich zákonných zástupců s programem proti šikanování

- Osobní představení školní metodičky prevence, Programu proti šikaně, rozdání letáku (příloha č. 1, 2) září – listopad
- Třídní informační schůzky a pohovory
- Třídnické hodiny

Příloha č. 1

Informační leták pro rodiče žáků aby si všímali především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma;
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

V případě, že pozorujete jakékoliv projevy z výše popsaných, obraťte se okamžitě na třídní učitelku svého dítěte, metodičku prevence či na ředitele školy.

Příloha č. 2

Informační leták pro žáky ZŠ

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšimli si tě.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Využij schránku důvěry.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.